

СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті висвітлено систему роботи з формування творчої особистості майбутніх соціальних педагогів у процесі навчання у вищому навчальному заклад, що передбачає організацію та управління даним процесом. Обґрунтовано методологічні засади, педагогічну систему та технологію формування творчої особистості майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: творчість, формування творчої особистості, майбутні соціальні педагоги.

В статье отображена система работы по формированию творческой личности будущего социального педагога в процессе обучения в высших учебных заведениях, которая предполагает организацию и управление данным процессом. Обоснованы методологические основы, педагогическая система и технология формированию творческой личности будущих социальных педагогов.

Ключевые слова: творчество, формирование творческой личности, будущие социальные педагоги.

The article presents the system of forming of creative personality of future social teachers during professional training in higher educational establishments. This system includes organization and management of this process. The methodological grounds, teaching system and technology of creative personality of future social teachers' forming are developed.

Keywords: creativity, the forming of creative personality, future social teachers.

Постановка проблеми. Стратегічним завданням вищої освіти є формування творчої особистості спеціаліста, який міг би успішно вирішувати професійні завдання. Змістом діяльності соціального педагога як фахівця, що має справу з людиною та її оточенням, є забезпечення процесу ефективної соціалізації особистості у соціальному середовищі, виховання активних та відповідальних громадян, які сповідують соціальні цінності та просоціальну поведінку, а також надання дієвої допомоги в складних життєвих ситуаціях. Причому соціально-педагогічна діяльність має носити

випереджальний превентивний характер задля запобігання потраплянню особистості у кризові стани, що передбачає формування людини як активного суб'єкта власної життєдіяльності. У зв'язку з цим соціальний педагог має бути здатним не лише ефективно творчо вирішувати нестандартні проблемні ситуації, але й навчати цьому інших людей, отже формування професійної креативності майбутніх фахівців соціальної сфери є одним із найважливіших завдань підготовки соціальних педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що висвітленню різних аспектів проблеми розвитку творчої особистості присвячено праці багатьох дослідників, зокрема В.І. Андрєєва, І.Я. Зязюна, О.М. Іонової, М.О. Лазарева, В.І. Лозової, В.О. Моляко, В.В. Рибалко, С.О. Сисоєвої, Т.І. Сущенко, Д.В. Чернілевського та інших. Більшість із них визначає, що важливою умовою формування творчої особистості майбутнього фахівця є створення сприятливого середовища у навчальному процесі, яке б сприяло активізації емоційно-ціннісної, розумової та діяльнісної сфер особистості, її творчого потенціалу [1; 4].

Проте спостереження за студентами - майбутніми соціальними педагогами свідчить про переважання у більшості з них недостатнього рівня сформованості творчих якостей особистості. Так, студенти здебільшого характеризуються неналежним виявленням пізнавально-творчої активності, оперуванням знаннями переважно на репродуктивному рівні, слабо розвиненою самоорганізацією, відсутністю мотивації до професійно-творчого вдосконалення та нестійким ставленням до майбутньої професійної діяльності в цілому. Поряд з цим саме наявність високого рівня сформованості творчих якостей є умовою й одним із критеріїв професійної майстерності соціального педагога. Вирішення означеної проблеми потребує організації цілеспрямованої діяльності з формування творчої особистості майбутнього фахівця.

Метою статті є обґрунтування системи роботи з формування творчої особистості студентів - майбутніх соціальних педагогів у процесі навчання у

вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, система являє собою сукупність компонентів, що упорядковують і координують певну діяльність, отже вона пов'язана з організацією та управлінням певним процесом з метою забезпечення його цілісності.

У ході наукового пошуку було з'ясовано методологічні засади організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості майбутніх соціальних педагогів, що ґрунтуються на системному, особистісно-діяльнісному, культурологічному, кібернетичному та синергетичному підходах. Сукупність означених підходів дозволяють розглядати досліджуваний процес як цілісну систему впливу на особистість у єдності мислення, почуттів, волі з метою її професійно-творчого розвитку й саморозвитку через узгодження мотивів, цінностей, професійних знань, умінь, активізацію креативних здібностей, поступове переведення студентів на рівень самоорганізації власної діяльності та організації творчої діяльності інших.

Досягнення цього потребує залучення студентів до такої діяльності, яка б сприяла їх творчому саморозвитку, зокрема творчому світосприйняттю, світоосмисленню та світоперетворенню, що ґрунтуються на емоційно-ціннісній, мисленнєвій і діяльнісній сферах психіки і в цілому становлять цілісне світовідношення особистості, яке має стати підґрунтям професійної діяльності соціального педагога.

У зв'язку з цим педагогічна система з формування творчої особистості майбутніх соціальних педагогів має ґрунтуватися на принципах цілісності, системності, міждисциплінарності, взаємозв'язку теоретичної та практичної підготовки, творчої активності, саморозвитку особистості, пріоритету співта самоуправління; передбачає проектування змісту професійної підготовки студентів з урахуванням творчого складника й реалізується за допомогою широкого спектру активних та інтерактивних форм та методів аудиторної та позааудиторної діяльності студентів.

При цьому спрямованість навчального процесу на розвиток творчої особистості має відображатися у всіх основних напрямках роботи з підготовки майбутніх соціальних педагогів - навчальній, практичній, науково-дослідницькій, виховній, волонтерській діяльності.

Так, зокрема, в навчальному процесі широко використовуються творчі, проблемні, евристичні, проектні завдання, форми і методи активного моделювання професійної діяльності соціального педагога на заняттях, що стимулюють пізнавально-творчу активність студентів, сприяють усвідомленню значущості соціально-педагогічних проблем й спонукають до пошуку можливих шляхів їх вирішення. Досвід свідчить, що проблемні, цікаві, адекватні життєвому досвіду студентів і специфіці майбутньої професійної діяльності завдання сприяють поступовій трансформації навчальної діяльності у професійну з відповідною перебудовою мотиваційної сфери студентів.

Окрім навчальної студенти залучаються до активної практичної діяльності для безпосереднього набуття професійного досвіду. Зокрема, педагогічна практика студентів другого курсу відбувається в притулках для дітей, позбавлених батьківського піклування та школах-інтернатах для дітей з вадами розвитку, де студенти працюють помічниками вихователів: проводять профілактичні, реабілітаційно-корекційні, соціально-виховні, розважальні заходи, акції щодо боротьби зі шкідливими звичками й пропаганди здорового способу життя, допомагають у вирішенні соціально-педагогічних проблем. Крім того, вони організують якнайрізноманітнішу колективну творчу діяльність дітей, зокрема проводять творчі заняття на теми: «Знайди себе», «Цінність і неповторність людського життя», «Щоб не загинути в морі зла, спішіть добро творити, діти», конкурси «Зміни світ на краще», «Серце доброти», День добрих справ, акцію «Мій слід в історії закладу», заняття з оригамі, арт- і казкотерапії, змагання, ігри й інші заходи, що сприяють активізації та розвиткові творчого потенціалу вихованців, їхньої соціальної активності, формуванню ціннісного ставлення до себе та

оточуючих.

Слід зазначити, що практична діяльність з людьми, які потребують допомоги, найповніше впливає на особистість студентів, активізуючи їхнє мислення, почуття, волю: незадоволення наявним станом речей, бажання змінити ситуацію на краще стимулює мислення, заохочує до пошуку й удосконалення існуючих способів вирішення проблемних ситуацій та спонукає до дій, а також сприяє усвідомленню відповідальності за результати власної діяльності.

До того ж на практиці під час безпосередньої взаємодії з дітьми студенти бачать переваги і недоліки різних варіантів вирішення життєвих проблемних ситуацій й мають можливість впевнитися, що володіння певним набором варіантів може виявитися недостатнім, оскільки конкретна ситуація завжди є індивідуальною і неповторною, ускладненою багатьма чинниками, отже її вирішення потребує творчого підходу. Все це сприяє усвідомленню творчого характеру діяльності соціального педагога.

Досвід засвідчує, що після закінчення терміну педагогічної практики студенти вже добровільно продовжують взаємодію з дітьми означених закладів у межах шефської, волонтерської діяльності - організують свята: «Посвята в козачата», «Осінній бал», «Новорічна казка», командні турніри, тренінги, конкурси малюнків, фантастичних проєктів, юних талантів, ігротеки, лялькові вистави для вихованців, вони прагнуть зробити щось для дитини, доставити їй радість, допомагають у побудові та реалізації позитивних перспектив, життєстверджуючої стратегії у складних життєвих обставинах, діють задля того, щоб змінити життя на краще.

Крім того, студенти також активно залучаються до науково-дослідницької, пошукової діяльності з вирішення актуальних соціально-педагогічних проблем. Студенти - майбутні соціальні педагоги розробляють та реалізують інноваційні соціальні проєкти, створюють авторські соціальні ролики і плакати в галузі соціальної реклами, приймають участь у днях науки на факультеті, наукових конференціях, форумах молоді, круглих

столах, олімпіадах. Проблеми, з якими стикаються студенти під час педагогічної практики, стають підґрунтям їхніх подальших науково-дослідницьких робіт, наприклад «Організація дозвілля для дітей, хворих на онкологічні захворювання, які перебувають в лікувальних закладах», «Організація дитячого садка для дітей з обмеженими фізичними можливостями «Ми все зможемо, якщо нам допомогти!» та ін. Отже, практична та волонтерська діяльність майбутніх соціальних педагогів сприяє підвищенню ефективності науково-дослідницького напрямку підготовки студентів, який створює умови для активного обміну досвідом й спонукає до подальшого професійно-творчого вдосконалення.

В аспекті виховної роботи майбутні соціальні педагоги залучаються до різноманітної волонтерської діяльності, відвідують школи, дитячі садки, інтернати, дитячі будинки, проводять виховні заходи, профорієнтаційні бесіди та акції, розробляють та розповсюджують профорієнтаційні буклети. Студенти також співпрацюють з громадськими організаціями багатодітних матерів, клубом для молодих інвалідів та їхніх сімей, обласним центром для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, де організують колективну творчу діяльність, допомагають проводити масові, виховні, розважальні, а також заходи, спрямовані на попередження негативних явищ у молодіжному середовищі. В межах виховної діяльності традиційним є проведення конкурсу з соціально-педагогічної діяльності, спрямованого на розвиток креативності, активності, ініціативності, винахідливості студентів, умінь взаємодіяти з оточуючим середовищем у межах соціального партнерства.

Таким чином, інтеграція навчальної, науково-дослідницької, виховної, практичної та волонтерської діяльності з підготовки майбутніх фахівців унапрямі розвитку здатності до професійної творчої діяльності в соціальній сфері забезпечує створення творчого освітнього середовища в навчально-виховному процесі, що сприяє збагаченню мотивації студентів (формуванню стійких пізнавальних мотивів, мотиву творчого досягнення та самоактуалізації), наближенню їхньої навчальної діяльності до характеру

майбутньої професійної, переходу на більш високий рівень розвитку та саморозвитку.

Розроблено технологію формування творчої особистості майбутнього соціального педагога на засадах діалогічності, співробітництва, співтворчості й самовдосконалення, яка відображає управління даним процесом і передбачає такі етапи: організаційно-творчий, спрямований на активізацію пізнавального інтересу, формування позитивної мотивації до навчальної, творчої, професійної діяльності, що потребує прямого управління діяльністю студентів з елементами співуправління; розвивально-творчий, орієнтований на поглиблення інтересу до професійно-творчої діяльності, формування комплексу творчих умінь (когнітивних, креативних, комунікативних, організаційних), збагачення й розширення творчого досвіду, екстеріоризацію творчих досягнень студентів; етап творчого саморозвитку, під час якого відбувається подальше вдосконалення творчих умінь, мобілізація творчого потенціалу студентів на реалізацію внутрішніх можливостей їхнього саморозвитку, їхній вихід на рівень самоорганізації та організації творчої діяльності інших (зокрема студентів молодших курсів, а також у межах волонтерської діяльності та соціального партнерства).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, впровадження системи роботи з формування творчої особистості майбутніх соціальних педагогів у процесі навчання у вищому навчальному закладі, що відображає організацію й управління даним процесом, сприяє значним якісним змінам в професійно-творчому розвитку студентів: вони виявляють оригінальний творчий підхід до розв'язання соціально-педагогічних проблем, стають здатними до самоорганізації власної діяльності; характеризуються стійким, активно-дієвим ставленням до майбутньої професії й готовністю до особистісного та професійно-творчого вдосконалення.

Перспективою подальших досліджень в даному напрямі є обґрунтування моделі й розробка варіативних засобів формування творчої індивідуальності майбутніх соціальних педагогів протягом навчання у

вищому навчальному закладі.

Література

1. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: Проблеми, пошуки, перспективи : моногр. — К. : «Віпол», 2000. — 636 с.
2. Кузьмина Н.В. Творческий потенциал специалиста. Акмеологические проблемы развития / Н.В. Кузьмина // Гуманизация образования. — 1995. — №1. — С. 59-64.
3. Міщик Л.І. Професійна підготовка соціального педагога (педагогічний, психологічний та управлінський аспект) / Л.І. Міщик. — Запоріжжя : ІПК “Запоріжжя”, 1996. — 104 с.
4. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість : моногр. / С. О. Сисоєва. — Х. : „Каравела”, 1998. — 150 с.